

Mija Oter Gorenčič

**Von Frasslau gehebt
und gen Geyrau closter
geführt und gelegt***

**O drugem pokopu
Veronike Deseniške**

**Taken from Braslovče and laid
to rest in the Jurklošter Monastery**

On the Second Burial of Veronika of Desnice

* V prevodu v slovenščino *Iz Braslovče odpeljana in pokopana v samostan Jurklošter.*

Izvleček

Po umoru 17. 10. 1425 je bila Veronika pokopana v Braslovčah, nekaj let za tem pa je dal grof Friderik II. njene posmrtno ostanke prenesti v kartuzijo Jurklošter. Avtorica domneva, da je Veroniko prekopal v Marijino kapelo v atriju velikega križnega hodnika, na mestu, na katerem je bil septembra 2025 izveden arheološki testni izkop. Prispevek podaja zgodovino iskanja njenega groba, prinaša transkripcijo v vatikanskem arhivu hranjenih dveh zapisov, ki skupaj z drugimi navedenimi argumenti govorita v prid hipotezi o lokaciji Veronikinega groba, in predstavlja kontekst pokopavanja žensk v srednjeveških kartuzijah.

Ključne besede: Veronika Deseniška, grob, prekop, Friderik II. Celjski, kartuzija Jurklošter, Marijina pokopališka kapela, veliki križni hodnik, arheološki testni izkop

Abstract

After her murder on 17 October 1425, Veronika was buried in Braslovče, a few years later Count Friderik II had her remains transferred to the Carthusian monastery of Jurklošter. The author suggests that Veronika was reburied in the Chapel of the Virgin within the atrium of the Great Cloister, at the very site where an archaeological test excavation was conducted in September 2025. The contribution presents the history of the search for her grave, provides transcriptions of two records preserved in the Vatican Archives, which, together with other cited arguments, support the hypothesis regarding the location of Veronika's burial, and situates this within the broader context of the burial of women in medieval Carthusian monasteries.

Keywords: Veronika of Desnice, grave, reburial, Friderik II of Celje, Carthusian monastery of Jurklošter, Chapel of the Virgin, Great Cloister, archaeological test excavation

Uvod

Veronika Deseniška, tragično preminula prepovedana ljubezen celjskega grofa Friderika II., se je neizbriso usidrala v zgodovino in kolektivni spomin slovenskega naroda. Friderikova prva žena Elizabeta iz vplivne hrvaške rodbine Krško-Modruških (pozneje Frankopan) je bila leta 1422 najdena mrtva v postelji na gradu Krapina. *Kronika grofov Celjskih* poroča, da so se razširile govorice, da je Friderik Elizabeto »zavoljo ljubke gospodične, imenovane Veronika, ki bi jo bil rad vzel za ženo, ponoči zabodel in umoril, ko sta skupaj ležala«. ¹ To naj bi se zgodilo v noči, ki sta jo zakonca po več letih ločenega življenja z namenom sprave preživela skupaj. ² Tudi v *Slavi vojvodine Kranjske* Janeza Vajkarda Valvasorja iz leta 1689 lahko preberemo, da so se po Elizabetini smrti razširile »hude govorice, namreč da naj bi jo Friderik v postelji zadavil, zato da bi v tej svoji zakonski postelji naredil prostor za plemiško dekle Veroniko Deseniško, za lepoto katere je bil čisto vnet in ki jo je imel v srcu. Njo je hotel vzeti v objem v zakonski zvezi«. ³

Friderik se je kljub nasprotovanju svojega očeta grofa Hermana II. Celjskega odločil za poroko z Veroniko, ki je bila plemiško dekle iz kraja Desnice, danes Dišnik pri Garešnici južno od Bjelovarja. ⁴ Herman II. je sina ujel s pomočjo svojega zeta, kralja Sigismunda Luksemburškega. Friderik II. je namreč na Sigismundov poziv prišel na Ogrsko, kjer je bil ujet in nato izročen očetu. *Kronika grofov Celjskih* poroča, da je Herman II. sina uklenil v železne vezi, ga dal domov odpeljati z vozom in okovati v stolpu gradu Ojstrica, kjer ga je dobro zastražil, nato pa ga je dal prepeljati v celjski Zgornji grad. ⁵ Odvzeti so mu bili vsi podeljeni gradovi in posesti, kot maščevanje za prekrižane rodbinske načrte pa je sledilo tudi razrušenje gradu Fridrihštajn, ki ga je dal zgraditi Friderik II., v nadaljevanju pa ga je kljub uničenju dal še drugič postaviti. ⁶ Podobna usoda je doletela tudi Veroniko. Po tem, ko se je skupaj s spletičnami skrivala po hribih in gozdovih in trpela pomanjkanje, nato pa je bila skrivoma prepeljana v stolp na polju pred Ptujem, ⁷ jo je Herman II. uspel ujeti in tudi njo zaprl v stolp na gradu Ojstrica, kjer jo je pustil brez pijače in hrane. Nato jo je postavil pred sodišče, ker naj bi njegovega sina Friderika II. v zakon speljala s čarovnijo, ga zalezovala s strupom in mu stregla po življenju. ⁸ Proces

¹ Gl. Krones, 1883, str. 78.

² Gl. Aeneae Sylvii Senensis, 1762, stp. 215; Windecke, 1893, str. 192.

³ Valvasor, knjiga XI, 1689, str. 201 (slovenski prevod po: Valvasor, knjiga XI, 2011, str. 201). Prim. Megiser, 1612, str. 1089–1090; Windecke, 1893, str. 191. Da je zgodba o Elizabetinem umoru po vsej verjetnosti izmišljena in je bil Friderik II. nedolžen, navaja Klaič, 1982, str. 55. Gl. tudi Kurelič, 2016, str. 216–218.

⁴ Gl. Roth, 1987, str. 69; Tringli, 1999, op. 39 na str. 120.

⁵ Krones, 1883, str. 78–79.

⁶ Krones, 1883, str. 79.

⁷ Veroniko naj bi Friderik IX. Ptujski skrival na gradu Vurberk, gl. Gubo, 1888, str. 11; Grafenauer, 1982, str. 413.

⁸ Krones, 1883, str. 79–80.

je najverjetneje potekal pred cerkvenim sodiščem.⁹ Čeprav je bila Veronika s pomočjo njenega zagovornika v enem dnevu prepoznana za nedolžno,¹⁰ jo je Herman II. ponovno ujel in jo zaprl na ojstriški grad. Ker se njegov načrt, da bi jo pokončal brez hrane in vode, ni izšel, je poslal viteza, ki sta jo dala pod Ojstrico utopiti v čeburu.¹¹ Po besedah Eneja Silvija Piccolominija je bila Veronika utopljena v deroči vodi (*in profluentem demerfisset*).¹²

Kot lahko sodimo na podlagi ohranjenih arhivskih virov, je bila Veronika umorjena 17. oktobra 13. oktobra 1425.¹⁴ A tu se njena skrivnostna zgodba nikakor ne konča, marveč se še nekoliko bolj zavije v tančico, ki jo sodobna znanost odkriva šele danes. Po njeni smrti je namreč sledil presenetljiv niz dogodkov. V *Kroniki grofov Celjskih* preberemo, da so Veroniko pokopali v Braslovčah, po nekaj letih pa je Friderik njene posmrtno ostanke prekopal v kartuzijo Jurklošter: *Die wardt also getrenckt und gen Frasslau zu begrebnus gefurt. Darnach uber etlich jahr wardt sy durch graff Friederichen, ihren gemahl, von Frasslau gehebt und gen Geyrau closter gefürt und geleg*¹⁵. Kdaj se je to zgodilo, ne vemo. Ena od arhivskih sledi kaže, da bi bilo to lahko leta 1428, ko je generalni kapitelj kartuzijanskega reda ugodil prošnji jurkloštrskih menihov v zvezi z neko kapelo.¹⁶ Zapis bi se lahko nanašal na dovoljenje za pokop ženske v moškem kartuzijanskem samostanu, torej v samostanu najstrožjega meniškega reda v Katoliški cerkvi.¹⁷

Vzrok za Veronikin prekop

Zakaj se je Friderik II. odločil za nenavadno potezo Veronikinega prekopa v samostan belih in molčečih menihov? Karel Gržan domneva, da je bila njuna ljubezenska zgodba tesno povezana z Jurkloštrom. Po njegovem mnenju je namreč preganjani par varno zatočišče našel v kartuziji Jurklošter v času priorja Arnolda,¹⁸ ki je kartuzijo vodil med letoma 1420 in 1426,¹⁹ prav to pa naj bi bil tudi razlog za poznejšo odločitev o prekopu v kartuzijo.²⁰

⁹ O tem Kos, 2009, str. 7–11. O tezi, da je sojenje potekalo na posvetnem sodišču, gl. Dolenc, 1930; Štih, 1996, str. 227–256 (z nadaljnjo literaturo). O srednjeveških pogledih na poroko v kontekstu Veronikine in Friderikove zgodbe gl. Kovačič, 2008, str. 10–33.

¹⁰ Krones, 1883, str. 80. Karel Gržan domneva, da je bil Veronikin zagovornik na sodniškem procesu jurkloštrski prior Arnold, gl. Gržan, 2012, str. 89.

¹¹ Krones, 1883, str. 80.

¹² Piccolominei, 1551, str. 441.

¹³ Gl. Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana, Ms 20, fol. 8r; Zgodovinski arhiv Celje, SI ZAC-0006_00002-172; Pusch in Froelich, 1756, str. 332.

¹⁴ Gl. Mlinarič, 1991, str. 464; Fugger Germađnik, 2014, str. 84; Kosi, 2022, <http://www.slovenska-biografija.si/rodбина/sbi1023780/#novi-slovenski-biografski-leksikon> (17. november 2025).

¹⁵ »Ona je bila torej utopljena, odpeljana v Braslovče in tam pokopana. Po nekaj letih jo je njen mož, grof Friderik, v Braslovčah odkopal, odpeljal v samostan Jurklošter in jo tam pokopal.«

¹⁶ Arhiv Velike kartuzije, Sklepi generalnega kapitlja za leto 1428: Cartae capituli generalis, Carta anni 1428, str. 348.

¹⁷ Prim. Mlinarič, 1991, str. 224; Mlinarič, 1999, str. 138.

¹⁸ Gržan, 2012, str. 87–89.

¹⁹ Mlinarič, 1991, str. 550.

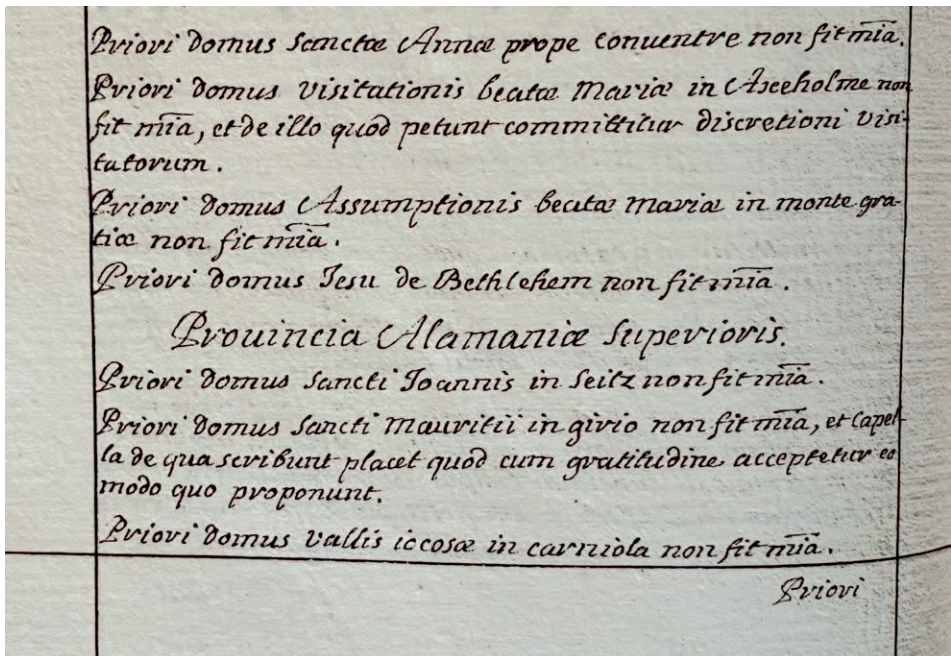
²⁰ Gržan, 2012, str. 83–95.

Nekdanja kartuzija Jurklošter
(vir: ZRC SAZU, UIFS, foto: Nejc Bernik)

Arhivskih virov, ki bi neposredno potrjevali hipotezo, zaenkrat ne poznamo, vemo pa, da so kartuzijani, ki se jih je oprijel naziv red brez napake (*ordo non lapsus*²¹),²² zaradi svoje strogosti in askeze v srednjem veku veljali za elitni red. Podpiranje kartuzij je med plemiči veljalo za pomemben statusni simbol. To potrjujejo tudi grofje Celjski, ki so postali veliki dobrotniki vseh štirih kartuzij na Slovenskem (Žiče, Jurklošter, Bistra in Pleterje).²³ Čeprav je celjski grof Friderik II. podpiral številne samostane, je bil najbolj naklonjen prav jurkloštrski kartuziji.²⁴

Kartuzijo Jurklošter je okoli leta 1170 na desnem bregu potoka Gračnica v samotni gozdnati dolini v Savinjski krajini ustanovil škof Henrik I. (škof med 1167 in 1174) iz Krke na Koroškem.²⁵ Proti koncu 12. stoletja so se menihi znašli v težavah in niso mogli več živeti po redovnih pravilih, zato je krški škof Ekehard leta 1199 samostan razpusil.²⁶ 9. septembra 1209 je avstrijski in štajerski vojvoda Leopold VI. Babenberžan kartuzijo ponovno ustanovil,²⁷ 7. novembra 1227 pa je bamberski škof Ekbert Andeški v družbi eminentnih

Sklepi generalnega kapitlja za leto 1428, str. 348 (vir: Arhiv Velike kartuzije)

²¹ »Red brez napake.«

²² Gl. Lefebvre, 1883, str. 599.

²³ O povezanosti grofov Celjskih s kartuzijami na Slovenskem gl. Oter Gorenčič, 2025, str. 157–184 (z nadaljnjo literaturo).

²⁴ Gl. Mlinarič, 1991, str. 222, 224, 225–226, 228–229; Mlinarič, 1999, str. 136, 138–140.

²⁵ O ustanovitvi jurkloštrske kartuzije gl. Mlinarič, 1991, str. 109–125.

²⁶ Mlinarič, 1991, str. 109, 113–115.

²⁷ Prav tam, str. 118–123, 558–559.

plemiških posameznikov posvetil samostansko cerkev sv. Mavricija.²⁸ K propadu jurkloštrske kartuzije v 16. stoletju so poleg upada redovne discipline prispevali še reformacija in kmečki upori.²⁹ V letu 1564 je bila kartuzija kot komenda izročena kardinalu Cahariju Delphinu in kmalu zatem se je v njej končalo meniško življenje.³⁰ Konec leta 1595 je bil samostan dokončno predan graškim jezuitom.³¹

Čeprav je bila jurkloštrska kartuzija postavljena v odmaknjeni dolini, ki je še danes relativno nepoznana turistična destinacija, pogled v zgodovinski razvoj samostana razkriva, da je v srednjem veku imel izjemno duhovno, kulturno, umetnostno in celo politično vlogo, pomembno za širši evropski prostor. V kartuziji so živeli nekateri najpomembnejši evropski kartuzijani in najuglednejši filozofi, teologi in pisci, kot so bili blaženi Odon iz Nove, Sifrid Švabski, pater Bernard, Mihael iz Prage in Nikolaj Kempf.³² Dolina potoka Gračnica, v kateri so se kartuzijani naselili, in njihova cerkev sta bili posvečeni sv. Mavriciju. Tega svetnika so v Evropi častili le predstavniki najvišjega plemstva, in sicer krogi okoli cesarja, prav posebno pa tudi elitna evropska rodbina Andechs-Meranijskih. Njegov kult je bil najtesneje povezan z obredi kronanja za kralja in cesarja.³³

Pomena in ugleda jurkloštrskega samostana so se grofje Celjski kot najelitnejša srednjeveška rodbina na slovenskih tleh brez dvoma zavedali. Čeprav jim je uspel preboj v vrh (srednje)evropske politike, je Jurklošter v njihovi družinski zgodovini pustil neizbrisen pečat. Z Jurkloštom so bili povezani že gospodje Žovneški, vez pa so po pridobitvi grofovskega naslova poleg Friderika II. utrdili zlasti Friderik I., Herman I., Herman II. in Ulrik II.³⁴ Nedvomno je tudi v tem treba iskati razlog, da je Friderik II. želel Veroniko pokopati prav v Jurkloštru. Pomenljivo je, da je ravno Friderik II. Jurkloštru podaril več posesti, privilegijev in dohodkov kot katerikoli drugi član rodbine grofov Celjskih.³⁵ Samostan je bil Frideriku tako zelo pri srcu, da si je nasproti kartuzije postavil celo hišo (*in domo sibi edificata iuxta monasterium*³⁶).³⁷ Njegove obiske v kartuziji izpričuje več ohranjenih listin in arhivskih dokumentov.³⁸ Njegova naklonjenost je brez dvoma povezana tudi z dejstvom, da je dal Veroniko prekopati prav v jurkloštrsko kartuzijo.

²⁸ Gl. prav tam, str. 123–125.

²⁹ O delovanju in propadu kartuzije v 16. stoletju gl. prav tam, str. 258–268, 279–345.

³⁰ Prav tam, str. 274, 279–281.

³¹ Prav tam, str. 278.

³² Gl. prav tam, str. 491–497; Oter Gorenčič, 2021a, str. 64–73.

³³ O kultu sv. Mavricija in njegovi povezanosti s karuzijo Jurklošter gl. Oter Gorenčič, 2012, str. 25–45.

³⁴ Gl. Oter Gorenčič, 2020a, str. 55–59; Oter Gorenčič, 2021b, str. 44; Oter Gorenčič, 2025, str. 165–170.

³⁵ Mlinarič, 1991, str. 222; Mlinarič, 1999, str. 136, 138–140.

³⁶ »V hiši, ki si jo je zgradil nasproti samostana.«

³⁷ Gl. Zgodovinski arhiv Celje, SI ZAC-0006_00024-011.

³⁸ Gl. Zgodovinski arhiv Celje, SI ZAC-0006_00024-004; Steiermärkisches Landesarchiv, Gradec, AUR 5915; Steiermärkisches Landesarchiv, Gradec, AUR 5635a; Arhiv Republike Slovenije, Ljubljana, SI AS 1063/4863; Mlinarič, 1991, str. 198, 225, 226, 229, 461.

Zgodovina iskanja Veronikinega groba

Veronika je pokopana v kartuziji Jurklošter, vprašanje pa je, kje v nekdanjem samostanu je njen grob. Iskanje intenzivno poteka že vsaj od 19. stoletja. Najstarejši znani podatek o prizadevanju za lociranje groba sega v leto 1856, ko so se med tlakovanjem cerkve v Jurkloštru na izrecno pobudo škofa Antona Martina Slomška osredotočili tudi na iskanje Veronikinega groba, toda njihov trud je bil zaman.³⁹ Ignaz Orožen je leta 1881 opozoril, da so grofje Celjski v jurkloštrskem križnem hodniku ustanovili tako oltar kot tudi kapelo in da je posledično verjetneje, da je bila Veronika pokopana v kapeli ali v križnem hodniku in ne v cerkvi.⁴⁰ Kapela je bila ustanova celjskega grofa Hermana I. iz leta 1373,⁴¹ sredstva za postavitvev in okrasitev oltarja v križnem hodniku pa je leta 1401 samostanu podarila Katarina Kotromanić, vdova Hermana I.⁴² Decembra 1935 je Friedrich Bračić v časniku *Deutsche Zeitung* zapisal, da je bila Veronika pokopana na samostanskem pokopališču, najverjetneje v grofovski pokopališki kapeli, ki naj bi bila skupaj z grobom leta 1471 uničena med turškimi vpadi.⁴³ Leta 1937 so ponovno iskali Veronikin grob, a zopet v jurkloštrskem svetišču. Tokrat ga je iskal profesor Alojz Pavlič, a tudi njegov trud je bil brez uspeha.⁴⁴ Miloš Rybář je v svoji objavi iz leta 1984 opozoril na Orožnov zapis, da je Veronikin grob potrebno iskati v velikem križnem hodniku v povezavi z listinama iz let 1373 in 1401.⁴⁵

Veliki križni hodnik je bil srce vsake kartuzije, ker leži v najstrožjem delu samostanske klavzure, atrij velikega križnega hodnika pa je pri kartuzijanih imel funkcijo pokopališča.⁴⁶ Da je bila pokopališka kapela v atriju jurkloštrskega velikega križnega hodnika ustanova grofa Hermana I. Celjskega, izvemo iz listine, ki jo je 28. aprila 1373 izdal jurkloštrski prior Andrej (*in der chappelen auf vnserm freithof di der edln herren vnd grafen von Cyli stiftung ist*⁴⁷). V njej se je zase in za svoj konvent v dušno dobro grofov Celjskih zavezal k darovanju večne maše in vzdrževanju večne luči v kapeli na pokopališču. S tem se je Hermanu I. in njegovi ženi Katarini zahvalil za prejete desetine in denar ter vse, kar sta storila za kartuzijo.⁴⁸ O postavitvi oltarja v križnem hodniku pa izvemo iz listine, ki jo je 2. februarja 1401 izdal jurkloštrski prior. Z njo je potrdil, da je Katarina Kotromanić, vdova Hermana I. in hči bosanskega bana, z daritvijo desetine, štirih kmetij in finančnih sredstev dala v križnem hodniku postaviti in okrasiti oltar v dušni blagor zase, pokojnega moža ter vse prednike in potomce, predvsem za sina Hermana II.

³⁹ Orožen, 1881, str. 307; Rybář, 1984, str. 154; Rybář, 2000, str. 49.

⁴⁰ Orožen, 1881, str. 307.

⁴¹ Arhiv Republike Slovenije, Ljubljana, SI AS 1063/4275.

⁴² Arhiv Republike Slovenije, Ljubljana, SI AS 1063/4397.

⁴³ Bračić, 1935, str. 6.

⁴⁴ Jelovšek, 1983, str. 20.

⁴⁵ Rybář, 1984, str. 154. Prim. Rybář, 2000, str. 49–51.

⁴⁶ Prim. Zadnikar, 1972, str. 85.

⁴⁷ »V kapeli na našem pokopališču, ki so jo ustanovili plemeniti gospodje in grofje Celjski.«

⁴⁸ Arhiv Republike Slovenije, Ljubljana, SI AS 1063/4275.

Notranjščina nekdanje kartuzijanske cerkve v Jurkloštru
(vir: ZRC SAZU, UIFS, foto: Nejc Bernik)

Nekdanja kapiteljska dvorana kartuzije Jurklošter s temeljem prvotne južne stene (vir: ZRC SAZU, UIFS, foto: Nejc Bernik)

Posvetilni križi na severni steni nekdanje kapiteljske dvorane kartuzije Jurklošter (vir: ZRC SAZU, UIFS, foto: Nejc Bernik)

Ob oltarju naj bi kartuzijani vzdrževali večno luč in opravljali maše za grofe Celjske.⁴⁹ Jože Mlinarič je bil v svojih študijah mnenja, da je Veronikin grob verjetneje kot v velikem križnem hodniku v pokopališki kapeli.⁵⁰

Novo hipotezo o lokaciji Veronikinega groba je ponudil Karel Gržan. Dne 4. novembra 2005 naj bi katafalk Veronikinega groba odkril v nekdanji kapiteljski dvorani, ki naj bi jo po njegovi interpretaciji po prekopu uredili v grobno kapelo in v ta namen uredili dostop zunaj klavzure, nekdanje okno prezidali v vratno odprtino, v novonastali južni steni pa vzdali dve visoki gotski okni in med njima zvonik. Avtor omenja tudi »dvojne posvetilne križe« na severni steni od katerih naj bi eden nastal po oskrunitvi kapele po turških vpadih leta 1471.⁵¹ To opažanje je sprožilo nadaljnje umetnostnozgodovinske raziskave kapiteljske dvorane in njene stavbne zgodovine. Razkrile so, da je nizek zid v kapiteljski dvorani temelj prvotne južne stene, ki je bil konec 18. stoletja ob prezidavi nekdanjega samostana v dvorec⁵² zasut, tla pa povišana. Da je nizek zid temelj prvotne južne stene, dokazuje struktura gradnje, debelina tega zidu, ki je identična debelini zahodne stene kapiteljske dvorane, ne nazadnje pa tudi pozicija zahodnega portala in vzhodnega okna. Portal je bil namreč umeščen prav ob južno steno, okno pa je bilo točno v osi vzhodne stene in s tem celotne kapiteljske dvorane.⁵³ Posvetilni križi, ki so ohranjeni na severni steni, so trije in niso presenetljivi, saj je kapiteljska dvorana v kartuzijanskih samostanih služila tudi kot kapela. V več evropskih kartuzijah so kapiteljske dvorane poleg oltarja imele tudi apside.⁵⁴ Tudi oltar v jurkloštrski kapiteljski dvorani torej ni rezultat domnevne predelave v grobno kapelo, saj oltar v kapiteljski dvorani omenjajo že redovna pravila.⁵⁵

Kje je pokopana Veronika?

Raziskave, ki so potekale na Umetnostnozgodovinskem inštitutu France-
ta Steleta Znanstvenoraziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti
in umetnosti, so razkrile, da je v starejših študijah ostal povsem spregledan
arhivski zapis, datiran s 23. avgustom 1434, ki ga najdemo v vatikanskih ar-
hivih.⁵⁶ Papeška kurija je tega dne za grofa Friderika II. podelila odpustke v
povezavi z Mariji posvečeno kapelo v velikem križnem hodniku kartuzije Jur-
kloster, ustanovo prednikov Friderika II., ki želi biti v njej pokopan. Iz tega
zapisa ne izvemo le patrocinija jurkloštrske kapele in informacije o podelitvi
odpustkov ter potrditve, da gre za ustanovo grofov Celjskih, marveč največjo

⁴⁹ Arhiv Republike Slovenije, Ljubljana, SI AS 1063/4397.

⁵⁰ Mlinarič, 1991, str. 224; Mlinarič, 1999, str. 138.

⁵¹ Gržan, 2012, str. 91–92. O napadu na jurkloštrsko kartuzijo leta 1471 gl. Mlinarič, 1991, str. 190, 496.

⁵² Gl. Stopar, 1992, str. 50–54.

⁵³ Gl. Oter Gorenčič, 2020b, str. 102–103; Oter Gorenčič, 2021a, str. 84.

⁵⁴ Gl. Aniel, 1983, str. 36–37, 61–62, 125.

⁵⁵ *Statuta ordinis cartusiensis*, 1510, poglavje LXIII, 2.

⁵⁶ Archivio Apostolico Vaticano, Reg. Suppl. 302, fol. 105r–v.

pozornost vzbuja Friderikova prošnja. Grofje Celjski so namreč imeli svojo družinsko grobnico v minoritski cerkvi v Celju,⁵⁷ zato Frideriku ni bilo potrebno skrbeti, kje bo pokopan. Prav ta intimna in zelo natančno specifizirana želja se zdi tehten argument za tezo, da je Veronika Deseniška pokopana v pokopališki kapeli velikega križnega hodnika kartuzije Jurkloster in da je zato Friderik želel biti pokopan prav tam.⁵⁸

Zapis v vatikanskih arhivih z dne 23. avgust 1434 se glasi: »*Beatissime pater vt capella beate Marie virginis sita infra septa siue eternitate Galileam comuniter nuncupatus monasterii siue domus cartusiensis sancti Mauricii in Girio Aquilegensis diocesis ad quam deuotus e. s. et sancte Romane ecclesie fidelis filius Fredericus comes Cilie et Segore serenissimi principis domini Sigismundi imperatoris sororidis cuius etiam progenitores dictam capellam fundaruntur et in qua ipse Fredericus comes suam cum ipsam ad hac luce submonius contigerit sepulturam elegit a cunctis Christi fidelibus congruis honoribus frequentetur ac dominus noster Ihesus Christus virtutum largitor deuotius veneretur et adoretur supplicat s. v. dominus imperator qautenus omnibus et singulis eandem capellam in festis per cancellariam dari solitis tres annos et totidem quadragenas in singulis vero aliis diebus denote visitationibus ac pretes inibi fridentibus pro qualibet die sine vite centum dies indulgentie perpetuo duraturare misericorditer relaxare et elargiri dignemini de gratia speciali constitucione et ordinacione aposttolice et aliis in contrarium faciente non obstante quibuscumque et cum clausulis oportunis concessus vt petitur in forma pro utroque in presencia domini nostri pape C. Cermen. Datum Florencie decimo kalendas septembris anno quarto*».⁵⁹«⁶⁰ Podelitev bogatih odpustkov in formulacija *a cunctis Christi fidelibus* daje vtis, da je bila kapela, čeprav je stala v najstrožjem delu samostanske klavzure, obiskovana s strani številnih (?) vernikov. Še več, kapela je odpustke prejela že v zadnji tretjini 14. stoletja. Sabinski naslovni škof Filip je namreč že leta 1380 ali

⁵⁷ O vprašanju grobnice grofov Celjskih v celjski minoritski cerkvi in timpanona, ki je domnevno vodil v njihovo grobnico, gl. Bence, 2019, str. 71–96.

⁵⁸ Gl. Oter Gorenčič, 2020b, str. 103; Oter Gorenčič, 2021a, str. 87.

⁵⁹ Prevod uredništva: »*Presveti oče, da bi bila kapela blažene Device Marije, ki leži znotraj obzidja v galileji, kakor se običajno imenuje, samostana oziroma kartuzijanske hiše svetega Mavricija v Jurklostru, v oglejskem škofijskem okrožju, do katere je pobožni in sveti rimski Cerkvi zvesti sin Friderik, grof Celjski in Zagorski, svak presvetlega kneza gospoda Sigismunda, cesarja, katerega predniki so to kapelo ustanovili in v kateri je tudi sam grof Friderik izbral svoj grob, ko ga bo nekoč zapustilo zemeljsko življenje, od vseh Kristusovih vernikov obiskovana s primernimi častmi, da bi bil naš Gospod Jezus Kristus, darovalec milosti, tam še bolj pobožno čaščen in slavljen, ponižno prosi njegovo svetost, naj se blagovoljno podelijo vsem in vsakemu, ki obišče to kapelo za praznike, za katere se po navadi podelijo odpustki preko kancelarije, tri leta in prav toliko štiridesetdnevnih odpustkov, ob vseh drugih dneh pa ob pobožnih obiskih in molitvah, opravljenih tam, za vsak posamezen dan po sto dni odpustka, in to trajno za vselej, in to po posebni milosti, apostolski odločitvi in uredbi, ne glede na vse, kar bi temu nasprotovalo, ter z vsemi potrebnimi klavzulami, kakor se prosi, v predpisani obliki, za obe zadevi, v navzočnosti našega gospoda papeža C. Cermen. Dano v Firencah, deset dni pred septembrskimi kalendami, v četrtem letu.*«

⁶⁰ Archivio Apostolico Vaticano, Reg. Suppl. 302, fol. 105r–v. Za transkripcijo arhivskega dokumenta se najlepše zahvaljujem dr. Matjažu Bizjaku. V srednjeveških kartuzijanskih virih se je izraz *galilea* nanašal na veliki križni hodnik, izraz *claustrum majus* se pojavi šele v 16. stoletju, gl. Aniel, 1983, str. 33; Auberson, 1997, str. 27–28; gl. tudi Breeden, 2018, str. 88.

1381 obiskovalcem pokopališke kapele podelil odpustke.⁶¹ Za to kapelo so odpustke podelili celo trije kardinali,⁶² dne 7. maja 1433 pa je kapela ponovno prejela odpustke, kar izvemo iz še enega zapisa v vatikanskih arhivih. Ta se glasi: »*Beatissime pater cum ad cappellam beate Marie virginis sitam in cimiterio monasterii sancti Mauricii in Giro ordinis cartusiensis Aquilegensis diocesis populi multitudo causa deuocionis affluent consueuerint convenire et ut eorum deuotio augmentetur supplicatur b[eatam] v[irginem] quatenus omnibus Christi fidelibus vere penitentibus et confessis quam dictam cappellam visitaverint et manus suas circa eiusdem cappelle etiam reparationem porrexerint adiutrices aut eius pias elemosinas elargierint totiens quotiens id fecerint in festiuitatibus in cancellaria eiusdem s.(?) nominandum necnon in omnibus festiuitatibus beate virginis Marie ac nativitatis Christi, circumcisionis, epiphanie, resurrectionis, ascensionis, pentecostes et dedicacionis eusdem cappelle eis de iniunctis penitenciis tres annos et totidem quadragnas dignemini misericorditer relaxare et concedere perpetuo diutinis /dejansko piše: diuritinis/ cum clausulis oportunitis concessum in forma in presencia domini pape B. Giriden. Datum Rome apud Sanctum Petrum nonas maii anno tercio.*»⁶³»⁶⁴ V besedilu izstopa poudarek, da je bila kapela v tem času očitno potrebna določene obnove, podelitev odpustkov in formulacija *populi multitudo causa deuocionis affluent consueuerint convenire (et ut eorum deuotio augmentetur*⁶⁵) pa ponovno kaže, da je bil dostop do kapele v velikem križnem hodniku omogočen večjemu številu vernikov. Ali se je to nanašalo le na menihe in predstavnike rodbine grofov Celjskih, ni jasno.

Če so bili odpustki namenjeni »samo« menihom in plemičem (grofom Celjskim), jih lahko razumemo kot vzpodbudo, da so redno in še pogosteje molili za pokoj v kapeli pokopane Veronike in za dušni blagor drugih pokojnih članov rodbine grofov Celjskih v skladu z listino, izdano 28. aprila 1373.⁶⁶ Čeprav se zdi to najverjetnejše, je iz zgodovine reda znano, da so v kartuzije imeli vstop tudi laiki. Najprominentnejši primer v obravnavanem času predstavlja kartuzija Champmol, ki je bila pravi romarski kraj. Še več. Arhivsko izpričano

⁶¹ Gl. Zgodovinski arhiv Celje, SI ZAC-0006_00024-005; Oter Gorenčič, 2021a, str. 86.

⁶² Zgodovinski arhiv Celje, SI ZAC-0006_00024-006.

⁶³ Prevod uredništva: »Presveti oče, ker se h kapeli blažene Device Marije, ki stoji na pokopališču samostana svetega Mavricija v Jurkloštru, kartuzijanskega reda, v oglejskem škofjskem okrožju, po navadi zgrinja množica ljudi zaradi pobožnosti, in da bi se njihova pobožnost še povečala, se ponižno prosi, da bi se vsem Kristusovim vernikom, ki so resnično spokorjeni in spovedani ter običeje omenjeno kapelo in ponudijo svojo pomoč pri popravilih iste kapele ali podelijo zanjo pobožno miloščino, kolikorkrat to storijo, ob praznikih, ki jih bo imenovala kancelarija njegove svetosti, kakor tudi ob vseh praznikih blažene Device Marije ter ob praznikih Kristusovega rojstva, obrezovanja, razglašenja, vstajenja, vnebohoda, binškošnega praznika in posvetitve iste kapele, blagovoljno in usmiljeno odpusti in podeli iz naloženih pokor tri leta in prav toliko štiridesetdnevni odpustkov, in to za vselej, z vsemi potrebnimi klavzulami, v predpisani obliki, v navzočnosti gospoda papeža Benedikta. Dano v Rimu pri svetem Petru, na none maja, v tretjem letu.«

⁶⁴ Archivio Apostolico Vaticano, Reg. Suppl. 286, fol. 60v. Za transkripcijo arhivskega dokumenta se najlepše zahvaljujem dr. Matjažu Bizjaku.

⁶⁵ »Množica ljudstva ima navado prihajati skupaj (se zbirati) zaradi pobožnosti.«

⁶⁶ Arhiv Republike Slovenije, Ljubljana, SI AS 1063/4275.

je, da so romarji imeli dostop celo v veliki križni hodnik. Čeprav ni znan podatek, kako številčni so bili obiskovalci, vemo, da je bil njihov osnovni cilj molitev pred velikim križem v velikem križnem hodniku. Od križa, delo nizozemskega kiparja Clausa Sluterja, najpomembnejšega predstavnika burgundskega kiparstva na prehodu iz 14. v 15. stoletje, se je do danes ohranil podstavek, za katerega se je v literaturi uveljavilo poimenovanje Mojzesov vodnjak. Sorodno kot v primeru jurkloštrske kartuzije je bilo za vse, ki bi molili pred velikim križem v velikem križnem hodniku kartuzije Champmol, vsako soboto, na veliki petek in nekaj drugih praznikov s papeškimi bulami v letih 1418, 1432 in 1445 podeljenih po 100 dni odpustkov.⁶⁷ Da veliki križni hodniki in cerkve niso služili zgolj menihom, dokazuje tudi londonska kartuzija, za katero je papež Gregor XI. izdal privilegij, s katerim je prepovedoval, da bi se v velikem križnem hodniku odvijale igre, spektakli in druga neugledna dejanja, saj to ovira menihe pri njihovem miru, vstop v cerkev pa je bil že od ustanovitve tega samostana dovoljen tudi ženskam.⁶⁸ Kljub temu so še ves pozni srednji vek ženske bile večinoma nedobrodošle obiskovalke kartuzijanskih samostanov, a je njihova navzočnost v samostanih tega reda kljub temu vedno znova listinsko izpričana.⁶⁹ Podeljevanje odpustkov je izpričano še za več drugih evropskih kartuzij, kar kaže v prid temu, da je vstop v kartuzijanske samostane imelo tudi večje število laikov.⁷⁰

Z odločitvijo, da želi biti pokopan v kapeli velikega križnega hodnika, je Friderik II. izkazal najtesnejšo povezanost z jurkloštrskimi kartuzijani. Lobanjo, ki je bila z več kot 50 % verjetnosti pripisana Frideriku II., danes hrani Pokrajinski muzej Celje, kamor je bila prenesena iz celjske minoritske cerkve.⁷¹ Iz številnih sočasnih evropskih (tudi kartuzijanskih) samostanov je znano, da so dali mecenji svoje srce pokopati drugam kot svoje telo ali svoje notranje organe. Takšen primer je, denimo, kartuzija Bourfontaine, v kateri je pokopano srce prvega francoskega kralja Filipa iz rodbine Valois.⁷² Da bi lahko o čem podobnem sklepali tudi v primeru Jurkloštra ali za kateregakoli celjskega grofa, zaenkrat nimamo nobenega arhivskega dokaza. Leta 1299 je sicer papež Bonifacij VIII. prepovedal poškodovanje mrtvih teles, a to pravilo kmalu ni bilo več strogo spoštovano in dovoljenja za ločeno pokopavanje src so postala vir papeških prihodkov.⁷³ V kontekstu pokopavanja src velja omeniti primer iz 16. in z začetka 17. stoletja, in sicer kartuzijo Bourbon-lez-Gaillon, v kateri so med drugim pokopana srca treh plemičev (Benjamin de Bourbon, Jean de Bourbon-Vendome, Louis de Bourbon) in ene plemkinje

⁶⁷ Gl. Gelfand, 2008, str. 208–209 (z nadaljnjo literaturo).

⁶⁸ Gl. Gorman, 2022, str. 71.

⁶⁹ Gl. prav tam, str. 76–80, 210.

⁷⁰ Gl. prav tam, str. 20–22, 77–78.

⁷¹ Gl. Zupanič Slavec, 2002, str. 88, 89–91, 223–225, 239.

⁷² Gl. Bonde in Maines, 2013, str. 77, 90–91, 92 (z nadaljnjo literaturo).

⁷³ Bonde in Maines, 2013, op. 77 na str. 90. Prim. Weiss-Krejci, 2010, str. 119–134; Warntjes, 2012, str. 197–259.

(Louise de Bourbon-Soissons). Poleg več moških je bilo v tej kartuziji pokopanih tudi osem teles ženskih plemkinj.⁷⁴ Med ženskami, ki so bile v 15. stoletju pokopane v kartuzijah, velja omeniti Izabelo Portugalsko (1397–1471), tretjo ženo burgundskega vojvode Filipa Dobrega; sprva so jo pokopali v kartuziji Gosnay, leta 1474 pa so njene posmrtno ostanke prenesli v kartuzijo Champmol.⁷⁵ V kartuziji Miraflores je pokopana kastiljska kraljica Izabela Portugalska (1428–1496).⁷⁶ Med ženskimi srednjeveškimi plemkinjami v našem kontekstu sicer najbolj izstopa Margareta Yorška (1446–1503), tretja žena burgundskega vojvode Karla Drznega. Njeno telo je bilo pokopano v minoritski cerkvi v Mechelenu, njeno črevesje v kartuziji Scheut in njeno srce v kartuziji Herne.⁷⁷ Da pokopavanje žensk v kartuzijanskih samostanih ni bilo redko, dokazujeta tudi kartuziji London in Conventry, saj je bilo v obeh tamkajšnjih cerkvah pokopanih tudi več žensk.⁷⁸ Plemiške ženske so pokopavali, denimo, tudi v kartuziji Mount Grace.⁷⁹

Kapela v velikem križnem hodniku kartuzije Jurklošter

V Jurkloštru se danes na mestu nekdanjega velikega križnega hodnika razprostira nepozidan travnik. Georadarski posnetki razkrivajo, da so se na hodnik, ki je vsaj v temeljih pod hodno površino še vedno ohranjen, navezovale samostojne celice, v katerih so menihi dneve preživljali v molitvi, delu, študiju in počitku.⁸⁰ Veliki križni hodnik je sprva med seboj povezoval devet ali deset meniških celic.⁸¹ Dne 1. novembra 1444 je jurkloštrski prior z izdano listino naznanil, da sta grofa Friderik II. in njegov sin Ulrik II. samostanu podarila več posesti, povečala dohodke in podelila ribolovne pravice za postavitev štirih novih celic.⁸² Kartuzijani so takrat podrli vzhodni trakt, zato je bilo treba zgraditi šest novih hiš, torej še dve dodatni.⁸³ To je po eni strani mogoče razbrati z georadarskega posnetka, po drugi strani pa v prid takšni razlagi gradbenega razvoja velikega križnega hodnika govori tudi druga listina iz leta 1444, ki sta jo prav tako izdala omenjena celjska grofa. Z njo sta nagradila zavzetost in vnemo, s katero je prior začel prezidavo, ki je takrat že lepo napredovala, in samostanu za povečavo velikega križnega hodnika namenila še več sredstev, in sicer štiri kmetije in dodatno ribolovno pravico.⁸⁴

⁷⁴ Gl. https://www.tombes-sepultures.com/crbst_1990.html (20. 12. 2025).

⁷⁵ Sommé, 1989, str. 27–45; Taylor, 2001, str. 218; Paravicini, 2012, str. 33–116.

⁷⁶ Barlés, 2006, str. 596.

⁷⁷ Boelaert in Boelaert, 2004, str. 40–56; De Win, 2005, str. 53–54 (z nadaljnjo literaturo).

⁷⁸ Gl. Gorman, 2022, str. 42, 44.

⁷⁹ Gl. prav tam, str. 48.

⁸⁰ Georadarski posnetek je objavljen v: Oter Gorenčič, 2020b, str. 88; Oter Gorenčič, 2021a, str. 58.

⁸¹ Gl. Oter Gorenčič, 2020b, str. 95–96; Oter Gorenčič, 2021a, str. 79–80.

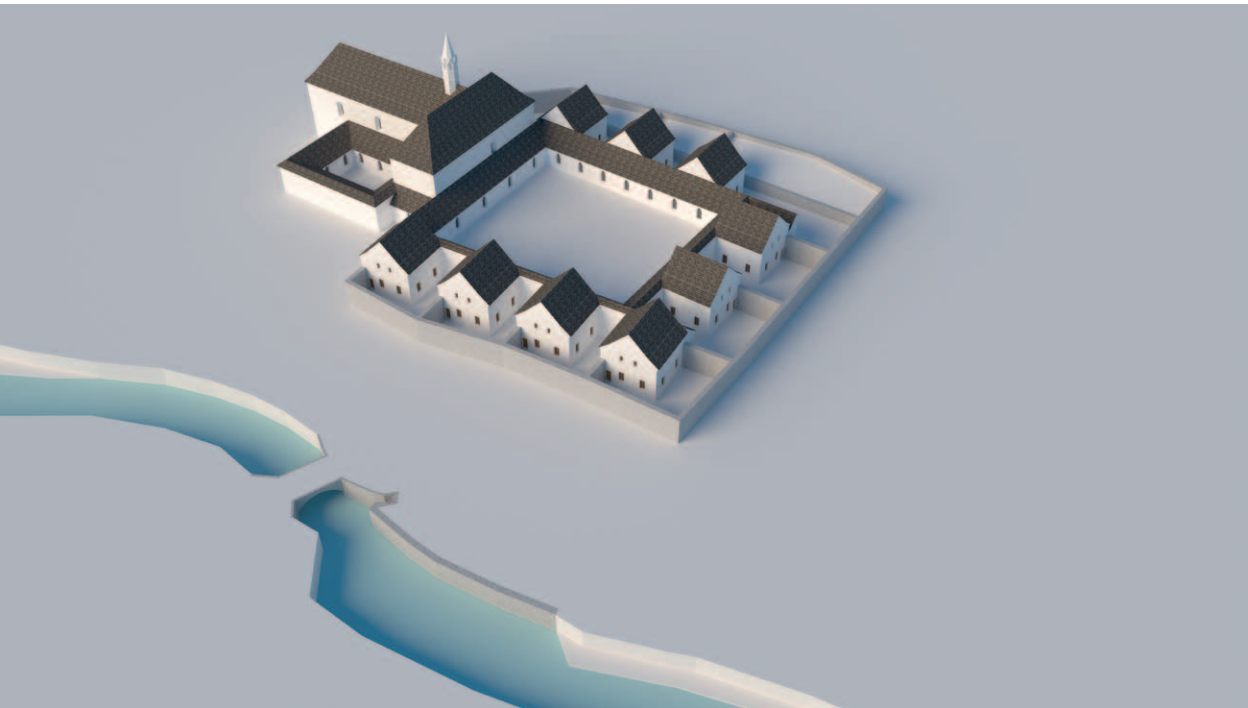
⁸² Gl. Arhiv Republike Slovenije, Ljubljana, SI AS 1063/4519; Pusch in Froelich, 1756, str. 153, št. 50.

⁸³ Gl. Oter Gorenčič, 2020b, str. 93, 95; Oter Gorenčič, 2021a, str. 78–80.

⁸⁴ Zgodovinski arhiv Celje, SI ZAC-0006_00024-012.

Na mestu nekdanjega velikega križnega hodnika kartuzije Jurkloster se danes razprostira nepozidan travnik (vir: ZRC SAZU, UIFS, foto: Nejc Bernik)

Idealizirana rekonstrukcija nekdanjega velikega križnega hodnika kartuzije Jurklošter pred povečavo (vir: ZRC SAZU, UIFS)

Iz časa te povečave je v jugovzhodnem kotu še ohranjen obrambni stolp, ki je bil del obzidja kartuzije.⁸⁵ Celice v velikosti okoli 8 x 8 metrov so bile zgrajene v dveh etažah in na parcelah povprečnih dimenzij 14 x 14 metrov s pripadajočim obzidanim atrijem v obliki črke L.⁸⁶ Ob razpustu samostana v 16. stoletju je bilo v Jurkloštru 14 celic.⁸⁷

Leta 1393 je kartuzijanski generalni kapitelj prepovedal na samostanskih pokopališčih pokopavati laike z izjemo ustanoviteljev in graditeljev njihovih samostanov in cerkva.⁸⁸ Grofje Celjski so zagotovo spadali med te izjeme, saj so bili najpomembnejši mecen ne samo jurkloštrske kartuzije, ampak vseh štirih kartuzijanskih samostanov na slovenskih tleh, sredstva pa so namenjali celo vodstvu reda v francoski Veliki kartuziji.⁸⁹ Kakšen pečat so celjski grofje pustili v Jurkloštru, dokazuje tudi zapis Janeza Vajkarda Valvasorja v njegovi *Slavi vojvodine Kranjske* iz leta 1689. Čeprav sta namreč kartuzijo Jurklošter ustanovila najprej krški škof Henrik I. in nato avstrijsko-štajerski

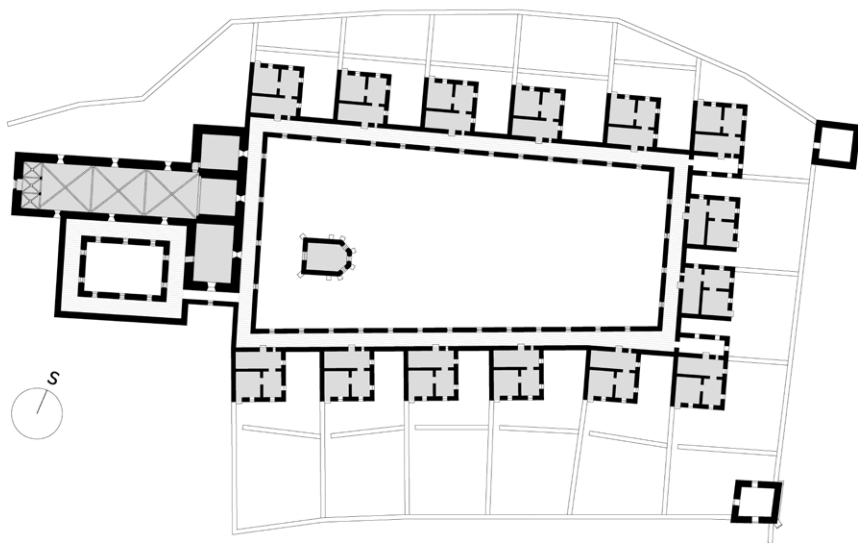
⁸⁵ Gl. Oter Gorenčič, 2020b, str. 88, 89; Oter Gorenčič, 2021a, str. 59.

⁸⁶ Gl. prav tam, str. 89–90; Oter Gorenčič, 2021a, str. 61.

⁸⁷ Gl. prav tam, str. 91–92; Oter Gorenčič, 2021a, str. 62.

⁸⁸ *The urbanist Chartae*, 1997, str. 145–146.

⁸⁹ Gl. Mlinarič, 1991, str. 164; Mlinarič, 1999, str. 135, 139; Mlinarič, 2001, str. 95, 109, 111; Oter Gorenčič, 2025, str. 161–162, 176–177 (z nadaljnjo literaturo).

Idealizirana rekonstrukcija tlorisa nekdanjega velikega križnega hodnika kartuzije Jurklošter po povečavi (vir: ZRC SAZU, UIFS)

Idealizirana rekonstrukcija nekdanjega velikega križnega hodnika kartuzije Jurklošter v sredini 15. stoletja (vir: ZRC SAZU, UIFS)

vojvoda Leopold VI. Babenberžan, Valvasor tega ne omenja, marveč kartuzijo navaja kot ustanovo grofov Celjskih.⁹⁰

Jurkloštrsko pokopališko kapelo v arhivskem viru iz 16. stoletja najdemo celo pod imenom grofovsko kapela (*capella comitis in cimiterio*).⁹¹ V prvi četrtini 15. stoletja, najverjetneje v drugem desetletju, torej v desetletju Veronikine smrti in prekopa, je piščenski škof Bartolomeo Caccia izdal dovoljenje, da se v kapeli postavi oltar.⁹² Kje točno je bila kapela v velikem križnem hodniku kartuzije Jurklošter locirana in kakšen je bil njen tloris, nam razkriva georadarski posnetek, s katerega je razvidno, da je bila Marijina kapela zgrajena blizu zahodne stranice križnega hodnika nasproti kapiteljske dvorane. Njen tloris, kot ga kaže georadarska slika, sta sestavljala kvadratna ladja in petosminsko zaključen prezbiterij z zunanjimi oporniki, kar pomeni, da je bil prezbiterij obokan, prepoznavni so tudi temelji oltarja. Okvirne tlorisne dimenzije kapele so 7,5 x 6 metra.⁹³ Če vzamemo za primerjavo kapelo v cerkvi sv. Danijela v Celju, ki velja za umetnostno naročilo grofov Celjskih,⁹⁴ katerih grb je tudi na enem od obočnih sklepnikov celjske kapele, potem lahko samo ugibamo, kako bogata je morala biti tudi grofovsko kapela v jurkloštrski kartuziji.

Veronikina večna memoria

Friderik II. je po Veronikini smrti večkrat poskrbel za njen spomin. Ni se odločil namreč le za prekop v Jurklošter, ampak je že 24. avgusta 1426 izdal bogato darovnico za kartuzijo Bistra, s katero je zagotovil večne molitve zanj in za Veroniko. Bistrskim kartuzijanom je namenil kelih, mašni plašč ter druge darove in denar, da bi menihi lahko zgradili tri meniške celice, v samostanski cerkvi pa zahodno emporo z oltarjem, pred katerim bi se brale maše zanj in v spomin na Veroniko. Z dohodki darovane kmetije pri Vipavi pa naj bi menihi v dušno dobro (*ze hilf vnd ze trost*)⁹⁵ obeh vzdrževali večno luč, ki naj bi v njun večni spomin pred omenjenim oltarjem gorela v čast Bogu, Mariji in vsem svetnikom.⁹⁶

Jurkloštrski prior Lenart, ki je vodil samostan med letoma 1426 in 1445,⁹⁷ torej v času Veronikinega prekopa, se je zase in za vse svoje naslednike zavezal, da se bodo v Jurkloštru večno obhajale obletne spominske slovesnosti z mašo za celjskega grofa Friderika II. in njegovo ženo Veroniko (*Prior Leonardus /.../ promiserunt pro se et sequentibus semper fieri memoriam in missis in*

⁹⁰ Valvasor, knjiga XV, 1689, str. 360.

⁹¹ Zgodovinski arhiv Celje, SI ZAC-0006_00024-005.

⁹² Zgodovinski arhiv Celje, SI ZAC-0006_00024-005; Oter Gorenčič, 2020b, op. 110 na str. 104; Oter Gorenčič, 2021a, str. 86.

⁹³ Oter Gorenčič, 2020b, str. 97–98; Oter Gorenčič, 2021a, str. 78.

⁹⁴ O kapeli in njeni povezanosti z grofi Celjskimi gl. Oter Gorenčič, 2022, str. 20–60.

⁹⁵ »v pomoč in v tolažbo«

⁹⁶ Arhiv Republike Slovenije, Ljubljana, SI AS 1063/4854.

⁹⁷ Mlinarič, 1991, str. 550.

basilica antedicta pro comiti Friderico et Veronica conthoralis eius pro beneficiis quibus dam impensis).⁹⁸ V nekrologijih bistrske in žičke kartuzije, torej v seznamu oseb, za katere so menihi opravljali spominske slovesnosti in molitve, Veronikino ime najdemo pod datumom 17. oktober in z nazivom celjska grofica – *Veronica comitissa Ciliæ*.⁹⁹

Arheološki testni izkop na lokaciji Marijine kapele

V prvem tednu septembra 2025 je pod vodstvom Umetnostnozgodovinskega inštituta Franceta Steleta ZRC SAZU in v sodelovanju z Arheološkim inštitutom ZRC SAZU potekal arheološki testni izkop na lokaciji nekdanje Marijine kapele. Sondiranje je bilo v skladu z izdanim dovoljenjem in pod nadzorom celjske območne enote Zavoda za varstvo kulturne dediščine izvedeno v velikosti 8 x 2 metra.¹⁰⁰ Od arhitekturnih elementov, na katere smo naletili na globini od 48 do 110 centimetrov pod hodno površino, so bili odkriti ostanki severnega zidu prezbiterija s pravokotnim notranjim kanalom, ostanki severnega zunanjega opornika, notranja stran južnega zidu, oltarna stopnica, šest opečnatih tlakovcev, ki so pokrivali tla okoli oltarja in temelji oltarne menze. Širina prezbiterija je bila 442 centimetrov. Dva tlakovca sta okrašena s krogom, v katerega je vtisnjena šestlistna rozeta. Vzporedno s severno steno je bil na zunanji strani odkrit moški skelet, ki je, sodeč po njegovi umeščenosti ob kapelo, na to mesto moral biti pokopan v času, ko je kapela še stala. Upati je, da bo v prihodnosti prišlo tudi do arheološkega izkopa, ki bi lahko osvetlil tudi kakšno odprto vprašanje o grobu Veronike Deseniške, hkrati pa pomembno doprinesel k poznavanju srednjeveške arhitekture in stavbnega razvoja kartuzije Jurklošter.¹⁰¹

⁹⁸ Zgodovinski arhiv Celje, SI ZAC-0006_00024-006.

⁹⁹ Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana, Ms 20, fol. 8r; Pusch in Froelich, 1756, str. 332.

¹⁰⁰ Terenski del raziskave je vodil arheolog dr. Anton Velušček, znanstveni svetnik na Inštitutu za arheologijo ZRC SAZU, strokovni nadzor je vodila univerzitetna diplomirana arheologinja Danijela Brišnik, konservatorska svetnica in vodja Območne enote Celje Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije, izkop je izvedlo podjetje Avgusta d. o. o., vodja projekta pa sem bila avtorica pričujočega prispevka. Za arheološko poročilo gl. Klokočovnik, Višnar in Leben Seljak, 2025.

¹⁰¹ Članek je razultat raziskovalnega projekta *Umetnostna dediščina grofov Celjskih* (J6-4622) in raziskovalnega programa *Umetnost na Slovenskem v stičišču kultur* (P6-0061), ki ju iz državnega proračuna financira Javna agencija za raziskovalno in inovacijsko dejavnost RS.

Testni izkop na lokaciji nekdanje Marijine kapele v velikem križnem hodniku kartuzije Jurklošter (vir: ZRC SAZU, UIFS, foto: Nejc Bernik)

Ostanki severnega zidu prezbiterija z notranjim kanalom in opečni tlakovci okoli oltarja nekdanje Marijine kapele v velikem križnem hodniku kartuzije Jurklošter (vir: ZRC SAZU, UIFS, foto: Nejc Bernik)

Opečni lakovci iz nekdanje Marijine kapele v velikem križnem hodniku kartuzije Jurklošter (vir: ZRC SAZU, UIFS, foto: Nejc Bernik)

Arhivski viri

- Archivio Apostolico Vaticano, Reg. Suppl. 286.
- Archivio Apostolico Vaticano, Reg. Suppl. 302.
- Arhiv Republike Slovenije, Ljubljana, SI AS 1063/4275.
- Arhiv Republike Slovenije, Ljubljana, SI AS 1063/4397.
- Arhiv Republike Slovenije, Ljubljana, SI AS 1063/4519.
- Arhiv Republike Slovenije, Ljubljana, SI AS 1063/4854.
- Arhiv Republike Slovenije, Ljubljana, SI AS 1063/4863.
- Arhiv Velike kartuzije, Sklepi generalnega kapitlja za leto 1428: Cartae capituli generalis, Carta anni 1428.
- Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana, Ms 20.
- Zgodovinski arhiv Celje, SI ZAC-0006_00002-172.
- Zgodovinski arhiv Celje, SI ZAC-0006_00024-004.
- Zgodovinski arhiv Celje, SI ZAC-0006_00024-005.
- Zgodovinski arhiv Celje, SI ZAC-0006_00024-006.
- Zgodovinski arhiv Celje, SI ZAC-0006_00024-011.
- Zgodovinski arhiv Celje, SI ZAC-0006_00024-012.
- Steiermärkisches Landesarchiv, Gradec, AUR 5635a.
- Steiermärkisches Landesarchiv, Gradec, AUR 5915.

Literatura

- Jean-Pierre Aniel: *Les maisons de Chartreux. Des origines à la chartreuse de Pavie*. Genève 1983 (Bibliothèque de la Société française d'archéologie, 16).
- Laurent Auberson: „Clastrum“ et „galilea“. Le cloître cartusien: l'exemple de l'ancienne chartreuse de La Lance (Concise VD). V: *Kunst + Architektur in der Schweiz / Art + architecture en Suisse / Arte + architettura in Svizzera. Kreuzgänge / Cloîtres / Chiostri*, 1997, 48/2, str. 25–32.
- Elena Barlés: Cartuja de Miraflores. V: James Hogg in Gerhard Schlegel (ur.), *Monasticon Cartusiense. Tomus IV, España: Pars II. Provincia Castellae, Estados Unidos, Brasil, Argentina, Corea del Sur*, Salzburg 2006, str. 587–606.
- Gorazd Bence: *die für uns bitten sollen heimlich und öffentlich*. Memorialnost timpanona grofov Celjskih. V: Mija Oter Gorenčič (ur.), *Profano v sakralnem. Študije o vizualizaciji posvetnih teženj in motivov v sakralni umetnosti*, Ljubljana 2019, str. 71–96.
- Jan Boelaert in Jozef Boelaert: Bij de 500ste verjaardag van het overlijden van Margaretha van York. Waarheid en mythen over haar band met het kartuizerklooster van Herne. V: *Het Oude Land van Edingen en omliggende*, 2004, 32, str. 40–56.
- Sheila Bonde in Clark Maines: The Heart of the Matter. Valois Patronage of the Charterhouse at Bourfontaine. V: Colum Hourihane (ur.), *Patronage. Power & Agency in Medieval Art*, Princeton 2013, str. 77–98.
- Friedrich Bračič: Einst und jetzt. Jurkloster. Die Kartause Gairach. V: *Deutsche Zeitung*, 22. 12. 1935, letnik 60, št. 102/103, str. 4–6.
- Francesca Breeden: *Communal Solitude. The Archaeology of the Carthusian Houses of Great Britain and Ireland 1178–1569*. Sheffield 2018 (doktorska disertacija).
- Paul De Win: 'Danse Macabre' Around the Tomb and Bones of Margaret of York. V: *The Ricardian*, 2005, 15, str. 53–69.
- Metod Dolenc: *Kazenska pravda zoper Veroniko Deseniško*. Ljubljana 1930.
- Rolanda Fugger Germadnik: *Groffe in knezi Celjski*. Celje 2014.
- Laura D. Gelfand: A Tale of Two Dukes. Philip the Bold, Giangaleazzo Visconti, and Their Carthusian Foundations. V: Julian M. Luxford (ur.), *Studies in Carthusian Monasticism in the Late Middle Ages*, Turnhout 2008 (Medieval Church Studies, 14), str. 201–223.
- Kaan Vural Gorman: *The Wilderness and the World. Encounters between the Carthusians of Late Medieval England and the Secular World*. Leeds 2022 (magistrsko delo).
- Bogo Grafenauer: Veronika Deseniška. V: Alfonz Gspan, Jože Munda in Fran Petre (ur.), *Slovenski biografski leksikon*, 13, Ljubljana 1982, str. 412–413.

- Karel Gržan: Kartuzija Jurklošter v ljubezenski zgodbi Friderika in Veronike. V: *Časopis za zgodovino in narodopisje*, 2012, 83, n. v. 48/1, str. 83–95.
- Andreas Gubo: Graf Friedrich II. von Cilli. V: Peter Končnik (ur.), *Programm des K. K. Staats-Gymnasiums Cilli. Herausgegeben am Schlusse des Schuljahres 1887/8, Cilli 1888*, str. 3–21.
- Edo Jelovšek: *Jurklošter nekoč in danes*. Jurklošter 1983.
- Nada Klaić: *Zadnji knezi Celjski v deželah sv. Krone*. Celje 1982.
- Ines Klokočovnik, Lan Višnar in Petra Leben Seljak: *Prvo poročilo o arheološki raziskavi v Jurkloštru (25-0295)*. September 2025 (tipkopis).
- Dušan Kos: Problem Hermanovega sodišča. V: *Zgodovina za vse. Vse za zgodovino*, 2009, 16/2, str. 5–14.
- Miha Kosi: Celjski, Ljubljana 2022. <http://www.slovenska-biografija.si/rodbina/sbi1023780/#novi-slovenski-biografski-leksikon>, 17. 11. 2025.
- Mojca Kovačič: Veronika Deseniška – nesrečne ljubezni in prepovedane poroke v srednjem veku. V: Katarina Keber in Katarina Šter (ur.), *Historični seminar*, 6, Ljubljana 2008, str. 9–39.
- Franz Krones: *Die Freien von Saneck und ihre Chronik als Grafen von Cilli*. Graz 1883.
- Robert Kurelić: Poslednji svjedok ubojstva. Frankopani i Celjski u petnaestome stoljeću. V: *Historical contributions = Historische Beiträge*, 2016, vol. 35, št. 50, str. 205–229.
- François A. Lefebvre: *Saint Bruno et l'ordre des Chartreux*, 2. Paris 1883.
- Hieronymus Megiser: *Annales Carinthiae, das ist Chronica des löblichen Ertzhertzogthumbs Khärndten*. Leipzig 1612.
- Jože Mlinarič: *Kartuziji Žiže in Jurklošter. Žička kartuzija ok. 1160–1782. Jurkloštrska kartuzija ok. 1170–1595*. Maribor 1991.
- Jože Mlinarič: Celjani in njihov odnos do samostanov. V: Rolanda Fugger Germadnik (ur.), *Zbornik mednarodnega simpozija Celjski grofje. Stara tema – nova spoznanja. Sammelband des internationalen Symposiums Die Grafen von Cilli. Altes Thema – neue Erkenntnisse*, Celje 1999, str. 125–142.
- Jože Mlinarič: *Kartuzija Bistra*. Ljubljana 2001.
- Ignaz Orožen: *Das Bisthum und die Diözese Lavant. IV/2: Das Dekanat Tüffer*. Graz 1881.
- Mija Oter Gorenčič: Kartuzija Jurklošter in Leopold VI. Babenberžan. V: *Acta historiae artis Slovenica*, 2012, 17/2, str. 25–45.
- Mija Oter Gorenčič: Die Kartäuserpolitik der Grafen von Cilli – ein Vorbild für die Habsburger?. V: *Acta historiae artis Slovenica*, 2020a, 25/2, str. 49–65.
- Mija Oter Gorenčič: The Role of the Counts of Cilli in the Architectural Development of the Jurklošter Carthusian Monastery's Great Cloister and the Question of the Location of Veronika of Desnice's Grave. The Archaeological Method as an Aid to Art-Historical Interpretation. V: *Studia Historica Slovenica*, 2020b, 20/1, str. 67–118.
- Mija Oter Gorenčič: *Kartuzija Jurklošter*. Ljubljana 2021a (Umetnine v žepu, 19).
- Mija Oter Gorenčič: Die monastischen und kunsthistorischen Beziehungen zwischen Gaming und den Kartausen im heutigen Slowenien unter besonderer Berücksichtigung der Memoria und der Herrschaftsrepräsentation der Habsburger und der Grafen von Cilli. V: *Acta historiae artis Slovenica*, 2021b, 26/1, str. 31–50.
- Mija Oter Gorenčič: Grofje Celjski in Velika Marijina bratovščina na Dravskem polju. V: *Acta historiae artis Slovenica*, 2022, 27/1, str. 11–75.
- Mija Oter Gorenčič: Die Grafen von Cilli und die slowenischen Kartäuserklöster. V: Sylvain Excoffon in Meta Niederkorn-Bruck (ur.), *Kartausen und Kartäuser zwischen Gebet und Grundherrschaft. Zur Funktion von Kartausen in ihrem sozioökonomischen Umfeld. Akten zur internationalen Tagung in Aggsbach, 30. August – 2. September 2016, Saint-Étienne 2025*, str. 157–184 (Analecta Cartusiana, 329).
- Werner Paravicini: Theatre of Death. The Transfer of the Remnants of Philip the Good and Isabel of Portugal to Dijon, November 1473 – February 1474. V: Karl-Heinz Spieß in Immo Warntjes (ur.), *Death at Court*, Wiesbaden 2012, str. 33–116.
- Aeneae Sylvii Piccolomini: *.../ Opera quae extant omnia /.../. His quoque accessit Gnomologia ex omnibus Syluij operibus collecta /.../. Basileae 1551*.

- Sigismund Pusch in Erasmus Froelich: *Diplomataria sacra ducatus Styriae*, 2. Viennae 1756.
- Franz Otto Roth: Die »Hexe« Veronika. Liebeszauber, Adelspolitik und »Renaissance«-Menschen im steirischen frühen 15. Jahrhundert. *Mitteilungen des Steiermärkischen Landesarchivs*, 1987, 37, str. 57–69.
- Miloš Rybář: Zgodovinska podoba kartuzije Jurklošter. V: France Martin Dolinar (ur.), *Redovništvo na Slovenskem. 1: Benediktinci, kartuzijani, cistercijani*, Pleterje, Stična in Ljubljana 1984, str. 149–161.
- Miloš Rybář: *800 let Jurkloštra*. Laško 2000.
- Aeneae Sylvii Senensis, sive Pii Papae II.: *Historia rerum Friderici III. Imperatoris = Historia Austriaca*. V: Adami Francisci Kollarii (ur.), *Analecta monumentorum omnis aevi Vindobonensia*, 2, Vindobonae 1762, stp. 1–475.
- Monique Sommé: Le testament d'Isabelle de Portugal et la dévotion moderne. V: Jean-Marie Cauchies (ur.), *La dévotion moderne dans les pays bourguignons et rhénans des origines à la fin du XVIIe siècle*, Neuchâtel 1989, str. 27–45.
- *Statuta ordinis cartusiensis a domno Guigone priore cartusie edita*, Basilee 1510.
- Ivan Stopar: *Grajske stavbe v vzhodni Sloveniji. 3: Spodnja Savinjska dolina*. Ljubljana 1992.
- Peter Štih: Celjski grofje, vprašanje njihove deželnoknežje oblasti in dežele Celjske. V: Vincenc Rajšp (ur.), *Grafenauerjev zbornik*, Ljubljana in Maribor 1996, str. 227–256.
- Aline S. Taylor: *Isabel of Burgundy. The Duchess who Played Politics in the Age of Joan of Arc 1397–1471*. Lanham 2001.
- István Tringli: Die Würden und die Besitzungen der Cillier in Ungarn. V: Rolanda Fugger Germadnik (ur.), *Zbornik mednarodnega simpozija Celjski grofje. Stara tema – nova spoznanja. Sammelband des internationalen Symposiums Die Grafen von Cilli. Altes Thema – neue Erkenntnisse*, Celje 1999, str. 115–123.
- *The urbanist Chartae including the Chartae of the Avignon Obedience to 1410. Volume 1: 1380–1393* (ur. John Clark). Salzburg 1997 (*Analecta Cartusiana*, 100:25).
- Johann Weichard Valvasor: *Die Ehre dess Hertzogthums Crain*. Laybach 1689.
- Janez Vajkard Valvasor: *Slava vojvodine Kranjske* (ur. Tomaž Čeč). Ljubljana 2011.
- Immo Warntjes: Programmatic Double Burial (Body and Heart) of the European High Nobility, c. 1200–1400. Its Origin, Geography, and Functions. V: Karl-Heinz Spieß in Immo Warntjes (ur.), *Death at Court*, Wiesbaden 2012, str. 197–260.
- Estella Weiss-Krejci: Heart Burial in Medieval and Early Post-Medieval Central Europe. V: Katharina Rebay-Salisbury, Marie Louise Stig Sørensen in Jessica Hughes (ur.), *Body Parts and Bodies Whole. Changing Relations and Meanings*, Oxford 2010, str. 119–134.
- Eberhard Windecke: *Denkwürdigkeiten zur Geschichte des Zeitalters Kaiser Sigismunds*. Berlin 1893.
- Marijan Zadnikar: *Srednjeveška arhitektura kartuzijanov in slovenske kartuzije*. Ljubljana 1972.
- Zvonka Zupanič Slavec: *Družinska povezanost grofov Celjskih*. Ljubljana 2002.

Summary

According to the *Chronicle of the Counts of Celje*, two knights drowned Veronika of Desnice in a tub beneath Ojstrica Castle on the orders of Count Hermann II of Celje. Based on the surviving written sources, this most likely took place on 17 October 1425. Veronika was initially buried in Braslovče, and a few years later Count Friderik II of Celje ordered the exhumation of her remains and their transfer to the Carthusian monastery of Jurklošter. This may have occurred in 1428. A record from that year preserves a decision of the Carthusian General Chapter, which granted permission concerning a chapel in the Jurklošter monastery, in relation to which the monks had made a request. The permission may have concerned the burial of a woman in a male Carthusian monastery. The author proposes that Friderik II buried Veronika in the Chapel dedicated to the Virgin Mary, which stood in the atrium of the Great Cloister. Historical records indicate that the chapel was a foundation of Count Hermann I of Celje, as attested by a charter sealed on 28 April 1373 by Andrej, prior of Jurklošter. A sixteenth-century document refers to it as a comital chapel, using the words *capella comitis* and *cimiterio*. In early September 2025, an archaeological test excavation measuring 8 by 2 metres was conducted at the site of the chapel. The contribution presents the history of the search for her grave, the context of women's burial in Carthusian monasteries, the arguments supporting the hypothesis that Veronika was buried in the chapel in question, and provides transcriptions of the two records in the Vatican Archives relating to the chapel.

